

LAUSUNTO

Helsinki 11.5.2026

Eduskunnan sosiaali- ja terveysvaliokunta

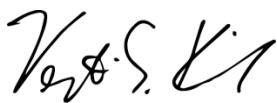
Viite: VNS 3/2026 vp

Asia: Valtioneuvoston selonteko julkisen talouden suunnitelmasta vuosille 2027—2030

SOSTE Suomen sosiaali ja terveys ry on valtakunnallisten sosiaali- ja terveysjärjestöjen kattojärjestö. SOSTE on sosiaali- ja terveystaloudellinen vaikuttaja ja asiantuntijajärjestö, joka rakentaa sosiaalisen hyvinvoinnin ja terveyden edellytyksiä yhteistyössä jäsenyhteisöjensä kanssa. SOSTE Suomen sosiaali ja terveys ry:n varsinaisina jäseninä on yli 240 valtakunnallista sosiaali- ja terveysalan järjestöä ja yhteistyöjäsenenä yli 70 muuta sosiaali- ja terveysalan toimijaa.

Lisätietoja: pääekonomisti Heta Melartin, heta.melartin@soste.fi, p. 040 3586447

SOSTE Suomen sosiaali ja terveys ry

Vertti Kiukas
pääsihteeri

SOSTE

SOSTE Suomen sosiaali ja terveys ry
SOSTE Finlands social och hälsa rf
SOSTE Finnish Federation for Social Affairs and Health

www.soste.fi

SOSTE kiittää kutsusta osallistua kuulemiseen. Ohessa keskeisiä viestejämme Julkisen talouden suunnitelmaan.

Pääministeri Orpon hallituksen talouspoliittinen linja on nojannut vahvasti menoleikkauksiin, jotka ovat kohdistuneet erityisesti sosiaaliturvaan sekä sosiaali- ja terveyspalveluihin. Hallitus on hakenut säästöjä myös muun muassa heikentämällä hoitoon pääsyä sosiaali- ja terveyspalveluiden asiakasmaksujen korotuksilla ja hoitotakuun pidentämisellä. Myös hallituksen päättämät mittavat leikkaukset sote-järjestöjen avustuksiin osuvat kaikkein heikoimmassa asemassa oleviin.

Talouspolitiikan linja on paitsi inhimillisesti, myös taloudellisesti kestävä. Erityisesti talouden laskusuhdanteessa toimeentuloon kohdistuvat menoleikkaukset heikentävät talouskasvun ja kokonaiskysynnän perustana olevaa kotimaista kysyntää ja voivat pahimmillaan jopa heikentää julkisen velan suhdetta bruttokansantuotteeseen. Seuraavalla hallituskaudella julkista taloutta tulee tasapainottaa ilman, että haavoittuvassa asemassa olevien asemaa heikennetään. SOSTE korostaa, että kansalliseen velkajarrusopimukseen perustuva sopeutustarve edellyttää myös tulopuolen vahvistamista.

SOSTE korostaa:

- Orpon hallitus päätti huhtikuun 2026 kehysriihessä 50 miljoonan euron lisäleikkauksesta sosiaali- ja terveysjärjestöjen valtionavustuksiin. Jo ennen kehysriihettä päätetyt säästöt huomioiden hallitus leikkaa 190 miljoonaa euroa eli puolet STEA-avustuksista vuoden 2024 avustustasoon nähden.
- Sote-järjestöjen valtionavustuksiin kohdistuvat leikkaukset ovat kohtuuttomia. SOSTE korostaa, että lisäleikkaukset sote-järjestöjen valtionavustuksiin on peruttava.
- Valtionavustusleikkaukset kohdistuvat suoraan järjestöjen hyvinvointia ja terveyttä edistävään ja julkisen sektorin palveluita täydentävään työhön, eikä niillä ole odotettavissa julkista taloutta tasapainottavia säästöjä. On epärehellistä esittää, että näin mittavat leikkaukset eivät kohdistuisi myös kohtaavaan työhön.
- SOSTE esittää, että hyvinvointialueiden kautta kanavoitava rahoitus otetaan käyttöön vasta vuonna 2028 ja siihen kohdennettu 25 miljoonan rahoitus käytetään STEA-avustuksiin vuonna 2027 toiminnan hallittavan sopeuttamisen turvaamiseksi.

- Hallitus on päättänyt myös sosiaali- ja terveyspalveluiden asiakasmaksujen korotuksista. SOSTE varoittaa, että ehdotetut säästöt kohdistuvat erityisesti ja kohtuuttomasti pienituloisiin ja heikommassa asemassa oleviin ihmisiin ja on huolissaan vaikutusten kasautumisesta samoille ihmisille jo aiemmin tehtyjen sosiaali- ja terveydenhuollon leikkausten takia. Lisäksi ne uhkaavat heikentää perusterveydenhuollon hoitoon pääsyä ja entisestään syventää sosioekonomisia terveyseroja.
- Järjestöleikkauksia tai asiakasmaksujen huomattavia korotuksia ei voida uskottavasti perustella julkisen talouden sopeutuksella, sillä hallitus olisi kyennyt pienentämään alijäämää verotuspäätöksillä huomattavasti tehokkaammin.

Sote-järjestöihin kohdistuneet leikkaukset ovat jo näkyneet palveluiden heikentymisenä

SOSTEn vuodenvaihteessa 2025–2026 tekemään kyselyyn vastanneista ja leikkausten kohteeksi joutuneista sote-järjestöistä 32 prosenttia irtisanoo henkilöstöä ja 36 prosenttia lopettaa määräaikaista työsuhteita. Järjestöt ovat joutuneet supistamaan ja lopettamaan monia tärkeitä palvelujaan, kuten chat- ja kriisipuhelinpalveluja sekä vertais- ja kohtaamispaikkatoimintaa. Nuorisoasumisen tukitoiminta sekä tuettu lomatoiminta lukuun ottamatta lasten kesäleirejä loppuvat kokonaan.

Sote-järjestöjen työtä kuitenkin tarvitaan. Jopa kolmannes SOSTEn Sosiaalibarometri-kyselyyn (2025) vastanneista sosiaali- ja terveysjohtajista ilmoitti, että hyvinvointialueet ohjaavat ihmisiä aiempaa enemmän järjestöjen tuen ja toiminnan piiriin kustannusten hillitsemiseksi. Asiakkaat siis päätyvät yhä useammin järjestöjen palvelujen käyttäjiksi, mutta samaan aikaan järjestöjen resursseja leikataan. Yhtälö ei toimi.

Myös kaikki hyvinvointialuejohtajat ja Hyvil Oy toivat esille ennen kehysriihä julkaisemassaan kannanotossaan, että hyvinvointialueilla ei ole sote-järjestöille toiminnallista korvaajaa. Kannanoton mukaan leikkaukset osuvat kipeimmin haavoittuvassa asemassa oleviin ja kasvattavat toteutuessaan hyvinvointialueiden kustannuksia – eivät vähennä niitä. Järjestöjen toiminta supistuu etenkin niillä alueilla, joissa tarve on suurin.

Myös Kuntaliitto totesi kannanotossaan ennen kehysriihä, että kunnilla ei ole mahdollisuutta paikata järjestöjen jättämää aukkoa.

Jo tehtyjen tai tulevien leikkausten vaikutusten arviointia ei ole tehty ministeriötasolla

Hallitus on päättänyt lisäleikkauksista sote-järjestöille jo ennen aiemmin päätettyjen leikkausten kokonaismääräistä toimeenpanoa. Uusia leikkauspäätöksiä on siis tehty umpimähkäisesti ennen kuin aiempien päätösten vaikutuksia sote-järjestöjen toimintaan on kokonaisuudessaan nähty.

SOSTE huomauttaa myös, ettei sote-järjestöjen leikkauspäätöksille ole tehty ministeriötasolta vaikutusarviota. Vaikuttavuusarvioita ei ole tehty, vaikka sosiaali- ja terveysvaliokunta on myös näitä edellyttänyt lausunnoissaan (StVL 11/2025 vp): ”Lisäksi valiokunta pitää tärkeänä, että avustusten määrärahojen vähentämisen vaikutuksia hyvinvoinnin ja terveyden edistämiseen sekä järjestöjen toimintaedellytyksiin seurataan.”

On selvää, että ensi vuodelle kohdistuvat leikkaukset (84 miljoonaa euroa) tulevat kohdentumaan kaikkeen sote-järjestöjen toimintaan niiden järjestyttävän mittakaavan vuoksi: ennaltaehkäisevään työhön, hyvinvointia ja terveyttä edistävään työhön, kohtaavaan työhön, korjaavaan työhön, vapaaehtoistoiminnan koordinaatioon sekä kohderyhmien kokemusten tuomiseen päätöksentekoon. Pelkästään ”järjestöjen järjestöistä” tai hallinnosta leikkaamalla ei saavuteta lähellekään tarvittavaa säästöä.

SOSTE muistuttaa myös, että järjestöillä on merkittävä ja tunnistettu rooli osana Suomen kokonaisturvallisuutta. Järjestöt tukevat häiriötilanteisiin ja kriiseihin varautumista ja niihin vastaamista sekä vahvistavat yksilöiden henkistä kriisinkestävyyttä. Nykyisessä geopoliittisessa tilanteessa näin mittavat leikkaukset järjestöjen toimintaedellytyksiin eivät edusta järkevää politiikkaa.

Sote-järjestöiltä leikkaamista ei voida uskottavasti perustella julkisen talouden sopeuttamistarpeella, sillä toimilla ei saavuteta säästöjä järjestöjen tarjoaman varhaisen tuen ja ennaltaehkäisevien palveluiden ehtyessä ja avun tarpeen siirtyessä toisaalle. Kyseiset valtionavustussäästöt ovat valtion budjettiin nähden varsin pieniä verrattuna muihin mahdollisiin sopeutustoimiin. Uskottavampana toimena julkisen talouden tasapainottamiseksi hallitus olisi esimerkiksi voinut perua päätöksensä yhteisöveron alentamisesta kahdella prosenttiyksiköllä.

SOSTE esittää lykkäystä STEA-avustusten kompensatiomalliin

STEA-leikkausten kompensatioksi hallitus esittää 25 miljoonan euron määräaikaista valtionavustusta hyvinvointialueille vuosille 2027–2030 kohdennettavaksi järjestöjen tukeen. SOSTEn mielestä malli herättää kysymyksiä siitä, onko se aidosti kompensoivaa rahoitusta sote-järjestöille. SOSTE edellyttää, että mallin toimeenpanossa huolehditaan, että avustukset todella kohdennetaan sote-järjestöille, eivätkä hyvinvointialueet vastaavasti leikkaa omista järjestöavustuksistaan.

Sote-järjestöjen kannalta samaan aikaan toteutettavat STEA-avustusten rajut leikkaukset ja uuden hyvinvointialueiden kautta kanavoitavan rahoituksen käyttöönotto ovat vaikea kokonaisuus.

Järjestöt joutuvat suunnittelemaan toimintaansa ja toteuttamaan tarvittavat sopeutustoimet jo syksyllä 2026. Tieto STEA-avustuksista ja hyvinvointialueiden kautta tulevasta rahoituksesta on käytettävissä vasta tammikuussa 2027. Aikajänne on käytännössä mahdoton pitkäjänteiseen toiminnan ja talouden suunnitteluun.

SOSTE esittää, että hyvinvointialueiden kautta kanavoitava rahoitus otetaan käyttöön vasta vuonna 2028 ja siihen kohdennettu 25 miljoonan rahoitus käytetään STEA-avustuksiin vuonna 2027 toiminnan hallittavan sopeuttamisen turvaamiseksi.

Sosiaali- ja terveyspalveluiden asiakasmaksujen korotukset osuvat paljon palveluita tarvitseviin

SOSTE korostaa:

- Sosiaali- ja terveyspalveluiden asiakasmaksuja korotetaan ja uusia maksuja otetaan käyttöön. Korotukset kohdistuvat sairaisiin, pienituloisiin ja paljon palveluja käyttäviin. Asiakasmaksut vaikeuttavat ja lykkäävät jo nykyisellään hoitoon hakeutumista, ja mahdollisuudet suoriutua maksuista ovat monilla jo valmiiksi heikot. Siten myös korotuksilla tavoiteltujen säästöjen toteutuminen on epävarmaa.
- Perusterveydenhuollon maksujen korotus pahentaa hoitoon pääsyn ongelmia ja terveyseroja. Korotukset ovat lyhytnäköisiä ja voivat lisätä kalliimpien palveluiden tarvetta myöhemmin.

- Asiakasmaksujen korotukset ovat suora leikkaus kotimaiseen kulutuskysyntään heikentämällä pienituloisten ostovoimaa entisestään.

Hallitus on päättänyt nostaa ja säätää uusia sosiaali- ja terveydenhuollon palveluiden asiakasmaksuja. Uusia maksuja esitetään muun muassa erityistutkimuksiin sekä leikkaustoimenpiteisiin. Muun muassa poliklinikkamaksuja ja perusterveydenhuollon terveyskeskusmaksuja korotetaan. Toimilla tavoitellaan 88 miljoonan euron säästöjä vuodelle 2027 ja 106 miljoonaa vuodesta 2028 alkaen. Lisäksi sosiaalihuollon pitkäaikaisen palveluasumisen, laitoshoidon ja kotona annettavien palveluiden maksuihin esitetään korotuksia. Terveyspalveluiden ja sosiaalipalveluiden asiakasmaksuja on hallituskauden aikana korotettu jo aiemmin.

Ehdotetut toimet kohdistuvat sairastaviin ja paljon julkisia palveluita käyttäviin, heikommissa asemassa oleviin ihmisiin. Jo nyt terveydenhuollon asiakasmaksut vaikeuttavat monen pienituloisen pärjäämistä ja hoitoon hakeutumista. Vuonna 2024 terveyspalveluiden käyttäjistä 37 prosenttia kertoi korkeiden asiakasmaksujen haitanneen hoidon saantia. Vaikeuksista kertoo myös se, että jo viime vuonna jopa puoli miljoonaa asiakasmaksua päättyi ulosottoon. On siten epäselvää myös, missä määrin asiakasmaksujen korotuksilla tavoitellut säästöt toteutuvat, kun mahdollisuudet maksujen hoitamiseen ovat monilla heikot jo nykytilanteessa. Hallituksen esittämät uudet korotukset heikentävät näitä mahdollisuuksia entisestään.

SOSTE näkee erityisen haitallisena perusterveydenhuollon asiakasmaksujen korottamisen. Jo vuonna 2024 Suomessa tyydyttymättömiä terveydenhuollon tarpeita kokeva väestönosuus oli OECD-maiden korkeimpia, ja pienituloiset kokivat tyydyttymättömiä tarpeita selvästi suurituloisia enemmän. Pääsyä perusterveydenhuoltoon tulisikin sujuvoittaa, ei vaikeuttaa entisestään terveyskeskusmaksujen korotuksilla.

Asiakasmaksujen korotukset heikentävät pienituloisten ostovoimaa entisestään

SOSTE varoittaa sosiaali- ja terveyspalveluiden asiakasmaksujen korotuksilla tavoiteltujen säästöjen lyhytnäköisyydestä. Erityisesti terveyskeskusmaksujen korottaminen uhkaa lykätä tai jopa estää hoitoon hakeutumisen, mikä lisää terveydenhuollon menoja sairauksien ajan myötä pahetessa. Korkeat asiakasmaksut ovat myös ongelma jo valmiiksi heikentyneen kotimaisen kulutuskysynnän näkökulmasta heikentämällä pienituloisten ostovoimaa.

Asiakasmaksujen korotus on suora leikkaus kulutuskysyntään, sillä pienituloiset kuluttavat hyvätuloisiin verrattuna suuremman osan lisätuloistaan. Tämä on merkittävää ottaen huomioon jo tehty, niin ikään heikommassa asemassa oleviin kohdistuvat mittavat sosiaaliturvaleikkaukset. SOSTE siten korostaa, että hyvinvointipalveluita olisi perusteltua rahoittaa toisenlaisilla keinoilla kuin pienituloisten ostovoimaa heikentävillä leikkauksilla.

SOSTE katsoo, että jo tehtyjen mittavien sosiaali- ja terveystalouden leikkausten päälle on kohtuutonta tehdä lisäleikkauksia ja on huolissaan kasautuvista vaikutuksista kaikkein heikoimmassa asemassa oleville. Inhimillisten vaikutusten lisäksi heikommassa asemassa olevien hoitoon pääsyn vaikeuttaminen etenkin perusterveydenhuollossa kasvattaa kustannuksia yhteiskunnassa lisäämällä kalliimpien palveluiden tarvetta myöhemmin.

Valinnanvapauskokeilu on hyödyttänyt eniten hyvätulaisia

Hallitus on myös päättänyt laajentaa 65 vuotta täyttäneiden valinnanvapauskokeilua eli mallia, jossa 65 vuotta täyttäneet voivat käyttää yksityisiä yleislääkäripalveluja julkisen sektorin asiakasmaksun hinnalla. Kokeilun myötä palveluiden käyttö on lisääntynyt erityisesti hyvätuloisten keskuudessa, joilla mahdollisuudet yksityisten palveluiden käyttöön ovat jo valmiiksi paremmat. Myös korvauksia on maksettu sitä enemmän, mitä suurituloisemmasta on kyse. Kokeilu ei siis ole onnistunut tavoitteissaan parantaa hoitoon pääsyä tai vähentää julkisen perusterveydenhuollon kuormitusta.

SOSTE katsoo, että hyvätuloisten ihmisten terveystaloudenkäytien tukeminen samalla, kun heikommassa asemassa olevien hoitoon pääsyn edellytyksiä heikennetään, on eriarvoisuutta kasvattavaa politiikkaa eikä julkisen talouden sopeutustavoitteiden kannalta tehokasta. Rahat tulisi sen sijaan kohdentaa kustannusvaikuttavammin hyvinvointialueiden kautta perusterveydenhuollon tarpeisiin.

Sosiaalihuollon lisäleikkaukset vaarantavat haavoittuvimpien tuen

Säästöjä on haettu myös sosiaalihuollosta, jonka lainsäädäntöä muuttamalla on voitu vähentää hyvinvointialueiden rahoitusta. Jo voimaantulleiden lastensuojelun jälkihuollon ikärajan laskemisen ja ympärivuorokautisen hoivan henkilöstömitoituksen pienentämisen lisäksi syksyllä 2026 budjettilakeina tullaan esittämään vielä muutoksia sosiaalihuollihuoltolakiin ja nykyisen lastensuojelulain korvaamista uudella lailla lapsen erityisestä suojelusta.

Etenkin sosiaalihuoltolain uudistamisella haetaan merkittäviä säästöjä, joiden seurauksena erityisen haavoittuvassa asemassa ja elämäntilanteessa olevien ihmisten tuen ja palveluiden saaminen voivat vaarantua.

SOSTEn keinot talouden tasapainottamiseksi

SOSTE on esittänyt julkisen talouden tasapainottamiseksi verotoimenpiteitä, joiden tuotto on yhteensä 3,1 miljardia euroa (vuoden 2027 hinnoilla). SOSTEn verosuositukset ovat:

- listaamattomien yhtiöiden osinkoverotuksen uudistaminen,
- nimellisen yhteisöverokannan korottaminen,
- joidenkin valmisteverojen ja liikenteen verojen indeksoiminen ja
- sokeriveron käyttöönotto.

Listaamattomien yhtiöiden osinkoverotus

Listaamattomien yhtiöiden osinkoja verotetaan tietyissä tapauksissa poikkeuksellisen kevyesti. Käytäntö on monimutkainen ja heikentää pääoman kohdentumista tuottavampiin kohteisiin taloudessa. Listaamattomien yhtiöiden osinkoverotuksen uudistaminen lisäisi verotuloja noin 0,5 miljardilla eurolla vuosittain.

Yhteisöverokannan korottaminen

SOSTEn toinen verosuositus on nimellisen yhteisöverokannan alentamisen peruminen ja maltillinen korottaminen 22 prosenttiin. Useat asiantuntijat ja tutkijat pitävät yhteisöveron laskemista tehottomana toimenä talouskasvun vauhdittamiseen. Muun muassa tasokkaan suomalaistutkimuksen mukaan yhteisöveron merkittävä alennus vuosina 2012–2014 ei lisännyt pienten yritysten investointeja Suomessa. Vastaavanlaisia tuloksia on saatu useissa muissa tutkimuksissa ja kirjallisuuden yleiskuva on, ettei yhteisöverokannalla ole merkittäviä vaikutuksia talouskasvuun.

Mikäli yhteisöverokannan alennus perutaan vuonna 2027 ja yhteisöveroa korotetaan vielä maltillisesti kahdella prosenttiyksiköllä Norjan ja Tanskan tasolle, Suomen verotulot kasvaisivat 2,0 miljardilla eurolla.

Valmisteverojen indeksointi

Joitain valmisteveroja ja liikenteen veroja ei ole sidottu hintatasoon, minkä vuoksi niiden reaalin arvo heikkenee inflaation seurauksena. Indeksoimattomien

valmisteverojen ja liikenteen verojen indeksointi lisäisi verotuloja noin 0,1 miljardilla eurolla vuosittain.

Sokeriveron käyttöönotto

Viimeiseksi SOSTE suosittelee sokeriveron käyttöönottoa Suomessa. SOSTE arvioi, että veron tuotto olisi noin 0,5 miljardia euroa vuodessa. Porrastettu sokerivero kannustaisi teollisuutta vähentämään sokerin määrää tuotteista ja kuluttajia valitsemaan terveellisempiä, vähemmän sokeria sisältäviä tuotteita. Sokeriverolla vahvistettaisiin siten sekä kansanterveyttä että valtion verotuloja.